

Romantika na Slovenskem

1. Čas:

- 1830 (1. tipična slo. rom. pesem: France Prešeren-Slovo od mladosti)
- 1848 oz. 1849 (marčna revolucija + smrt Prešerna)

2. Zgodovinske in kulturne okoliščine:

- pod avstrijsko oblastjo, Metternichov (1848) in Bachov absolutizem
- zelo močna germanizacija
- > 3 gibanja za priznanje Slovencev:
 - Ilirizem (Stanko Vraz) – želel, da bi se vsi J Slovani združili pod 1 oblastjo in imeli isti jezik
 - Panslavizem – hoteli združiti vse Slovane v boju proti Nemcem in Turkom
 - Avstroslavisti (Jernej Kopitar) – preoblikovanje Avstrije v zvezo enakopravnih narodov; nemščina še vedno uradni jezik, slovenščina dovoljena

3. Dva kroga z različnimi pogledi na svet in literaturo:

-> STAREJŠI ROD:

- Jernej Kopitar** – eden vodilnih jezikoslovcev, napisal prvo znanstveno slovnico slovenskega jezika v nemškem jeziku, leta 1808
- hotel, da bi bila leposlovna literatura namenjena vzgoji naroda (1.slo.povest: Cigler- Sreča v nesreči; 1836)
- lit. namenjena preprostemu bralcu, kmetu
- napisana razumljivo in v preprostem jeziku
- zgled v srbski ljudski poeziji (Karadžić)

-> MLAJŠI ROD:

- čbeličarji (Čop, Prešeren)
- literatura po njunem mnenju visoka umetnost; misli, da je umetnik vzvišeni poslanec
- namenjena izobražencem
- jezik kultiviran, poln metaforike
- hotel približati evropski literaturi
- bila sta mnenja, da je treba uvajati nove pesniške oblike (glosa, gazela, romanca, balada, sonet, stanca...)
- Čop** je bil Prešernov prijatelj, literarni kritik, zgodovinar, usmerjevalec, literaturo je prebiral v 19ih jezikih, umrl je 6. julija 1835
- Kranjska Čbelica**: glasilo slovenske literature v romantiki, urednik Miha Kastelic, osrednji pesnik: Prešeren; časopis je izšel v 5ih zvezkih (1830, 1831, 1832, 1834, 1848)
- Abecedna vojna ali črkarska pravda: kopirat je predlagal, da bi se namesto bohoričice uveljavili metelčica in danjčica; Čop in Prešeren zagovarjala izboljšano bohoričico; metelčica in danjčica postaneta prepovedani, do 1850 se uporablja bohoričica, nato dobimo gajico
- >izhajata tudi
 - **Kmetijske in rokodelske novice** (novičarji): izhaja po Vodnikovih Lublanskih novicah (1843), namenjen širšim krogom; vsebuje nasvete, zdravstvo, gosp. Zadeve, vreme, novosti o poljedelstvu in živinoreji; glavni urednik: Bleiweis, glavni pesnik: Koseski (kosal s Prešernom, vendar ga ni dosegal, čudak)
 - **Ilirske novice**

France Prešeren – življenje:

- rodil se je 3.dec.1800, umrl je 8.feb.1849, v Kranju

- rodil se je v kmečki družini, domači hiši se je reklo pri Ribičevih
- odklonil je študij teologije, študiral je najprej filozofijo in nato pravo na dunajski univerzi
- Matija Čop je bil njegov najboljši prijatelj in svetovalec
- postal je 1. Slovenec, ki se je po kakovosti svojega pisanja lahko kosal s sodobniki po Evropi
- svojo 1. pesem (Dekletom) je objavil pri 27ih letih
- OŠ je obiskoval v Ribnici in v Lj
- pripravnik pri odvetniku Baumgartnu, nato od leta 1834-46 pri Blažu Crobathu; leta 1846 je odprl svojo odvetniško pisarno v Kranju
- bil je Knapfljev štipendist
- leta 1837 se je zapletel z Ano Jelovšek (imel 3 otroke – Ernestino, Terezijo in Franca), nesrečno je bil zaljubljen v Julijo Primic, ni se hotel poročiti s Khlumovo
- biografija: A. Slodnjak – Neiztrohnjeno srce

Dela

- zbirka pesmi Poezije (1848)
- cenzor: Fran Miklošič
- njegovo ustvarjanje razdelimo na 3 obdobja:
- a.) mladostno:**
- lahkotna, zabavna poezija
- vpliv razsvetljenstva in baladne predromantike
- ironičnost, zabavljiv pogled na svet (anakreontika), lahkotna ljubezenska doživetja
- dela: Povodni mož, Dekletom, Učenec, prevedel in priredil Bürgerjevo Leonoro, Zvezdogledam, Zarjovene vičice, Hčere svet
- do 28. leta

b.) zrelo:

- od 28. do 40. leta
- njegovo najbolj ustvarjalno obdobje
- dozori ob hudih preizkušnjah (tragična izguba prijateljev in Julije, zveza z Ano)
- 3 glavne teme: ljubezenska, domovinska, poetološka
- napisal svoje največje stvaritve: Soneti nesreče, Sonetni venec, Krst pri Savici, Glosa, Gazele, Pevcu, Nova pisarija
- obdobje se začne s pesmijo Slovo od mladosti

c.) pozno:

- od 40. leta dalje
- pesnik se umiri po hudi življenjski krizi
- vrne se k preprostim kitičnim oblikam, opusti zapletene
- posveti se bolj vsakdanjim temam
- išče motive v ljudskem pesništvu
- dela: Zdravljica, Neiztrohnjeno srce, Nezakonska mati, Judovsko dekle, Pod oknom, Orglar, Zgubljena vera